

Ивица Чаировић

Универзитет у Београду
Православни богословски факултет
Београд
icairovic@bfspec.bg.ac.rs

УДК: 271.22(497.11)

ПРИМЉЕНО: 09. 10. 2016.
ОДОБРЕНО: 19. 10. 2016.

Почеци научног часописа Богословског факултета *Богословље* — дело проф. др Димитрија Стефановића (1926–1940)

Сажетак: У чланку је описан почетак објављивања научног часописа Богословског факултета *Богословље* и рад првог уредника проф. др Димитрија Стефановића (1926–1940), са посебним освртом на његов научно-истраживачки допринос развоју библистике у оквиру часописа *Богословље*. У другом делу рада извршен је покушај реконструкције уређивачке политике на примеру анализе објављених свезака у првим деценијама публиковања часописа, са систематизацијом студија по богословским, али и другим научним областима; и са освртом на приказе савремене богословске литературе који показују интересовања професора Богословског факултета и осталих сарадника часописа. На крају је приказано и материјално стање часописа до 1940. године, пошто је у периоду између два светска рата било најтеже пронаћи финансијска средства за несметани рад и публиковање часописа. Овај осврт је синтеза ранијих радова на тему часописа *Богословље*, уз коришћење примарних историјских извора.

Кључне речи: часопис *Богословље*, Православни богословски факултет Универзитета у Београду, др Димитрије Стефановић

Увод. — Идеја о оснивању Православног богословског факултета који би деловао у саставу Универзитета први пут је у српској јавности изнета још 1860. године, а иницијални пројекат наставног плана утврђен је 1870. године, како би био разматран на седници тадашње Владе Србије. Пошто је оснивање Универзитета — због тешког стања у држави и друштву — одложено на неодређено време, Православни богословски факултет¹ основан је, заједно са Философским, Правним, Медицинским и Техничким факултетом, тек 1905. године, када је и донет Закон о Универзитету.² И поред фор-

¹ О припремама и самом оснивању види А. Раковић, „Дуг пут до Православног богословског факултета у Београду 1899–1920.“ у *Универзитет и српска теологија, историјски и просветни контексти оснивања Православне богословске факултета*, ур. Богољуб Шијаковић и Александар Раковић, Институт за теолошка истраживања, Православни богословски факултет, Београд, 2009, 43–55.

² О Закону о Универзитету и самој структури види Б. Шијаковић, „Универзитет и теологија. Православни богословски факултет у културно-историјском и проблемско-систематском контексту образовања“ у *Универзитет и српска теологија, историјски и просветни*

малних позитивних радњи, због недостатка квалификованих наставника и неповољних историјских околности Православни богословски факултет је започео са радом тек 1920. године, и од тада, па све до данас непрекинуто ради иако је прошао кроз страхоте Другог светског рата и прогон комунистичког режима.

На оснивачкој седница Савета Православног богословског факултета у Београду, одржаној 6. септембра 1920. године, у Ректорату Београдског универзитета, председавао је — као најстарији и по годинама узраста и по годинама професорске службе — др Александар Доброклонски,³ контрактурални редовни професор *Ойшїѣ црквене истїорије*. На тој седници за првог декана Факултета изабран је протојереј-ставрофор Стеван М. Димитријевић, први редовни професор *Истїорије Срїске Цркве*. Предложеној структуру теолошких студија у светосавској беседи, изговореној поводом оснивања нових факултета, поздравио је 1921. године ректор Универзитета Слободан Јовановић. Том приликом ректор је нагласио значај теолошких знања за студенте историјско-филолошке групе Философског факултета, за будуће психологе, социологе и „све оне који се баве духовним наукама⁴.“ За стварање потпуног и сталног професорског колегијума Православног богословског факултета сарадња са другим факултетима Универзитета у Београду показала се изузетно плодотворном. Зато је, већ 30. октобра 1920. године, одлучено да се за потребе извођења наставе на студијама теологије ангажују корифеји српске науке, професори Философског факултета Веселин Чајкановић и Александар Белић, а месец дана касније донета је одлука и о ангажовању Драгутина Н. Анастасијевића и академика Љубе Стојановића. Сви они ће живо учествовати у писању радова који ће бити објављени у часопису Православног богословског факултета — *Боїословїе*. Преузимањем са других високошколских установа из Скопља, Загреба⁵ и осталих високошколских средишта у периоду између два светска рата биће изабрани и увелико афирмисани научници попут Чедомиља Митровића, Димитрија Ђуровића, Владимира Петковића, Филарета Гранића, Пе-

конїћекстї оснивања Православної боїословскої факултїейїа, ур. Богољуб Шијаковић и Александар Раковић, Институт за теолошка истраживања, Православни богословски факултет, Београд, 2009, 9.

³ А. Раковић, „Почетак рада Православног богословског факултета у Београду“ у *Универзитетї и срїска теолоїїа, истїоријски и йросветїни конїћекстї оснивања Православної боїословскої факултїейїа*, ур. Богољуб Шијаковић и Александар Раковић, Институт за теолошка истраживања, Православни богословски факултет, Београд, 2009, 73–74.

⁴ *Исто*, 75–76.

⁵ А. Раковић, „Кратко постојање Источно-православног богословског факултета у Загребу 1920–1924.“ у *Универзитетї и срїска теолоїїа, истїоријски и йросветїни конїћекстї оснивања Православної боїословскої факултїейїа*, ур. Богољуб Шијаковић и Александар Раковић, Институт за теолошка истраживања, Православни богословски факултет, Београд, 2009, 86–105.

тра Ђорђића, Радослава Грујића, Сергија Тројицког и Николе Радојчића, који ће, такође, пружити допринос узрастају нивоа научности часописа *Богословље*.

Са друге стране, млади теолози — чији се број од почетка рада Православног богословског факултета врло брзо увећавао, да би највише уписаних студената Факултета било 1938/39. године, 340, од чега је уписано и 32 студенткиње — имали су своју организацију — *Удружење студената Православној богословској факултету*, које је континуирано деловало све до почетка Другог светског рата. Од 1932. године ово удружење је покренуло свој часопис *Светиосавље*, који је објављиван у 4 до 6 свезака годишње, све до почетка Другог светског рата.⁶ На страницама овога гласила своје прве научне и стручне радове објавила су многа касније истакнута имена српске теологије, који ће такође допринети да се континуитет објављивања релевантних научних радова настави оним темпом који је од самих почетка био успостављен.

1.1. *Почеци*. — Као што је већ истакнуто, од самог оснивања на Православном богословском факултету негован је научно-истраживачки рад на свим пољима, тако да се гајила мултидисциплинарност у богословским истраживањима. У уводном слову првог броја, др Димитрије Стефановић, први уредник часописа, каже да се мисао о потреби покретања једног научног богословског часописа јавила онда када је основан, односно када је почео да ради Богословски факултет,⁷ што показује озбиљност професора Факултета да раде и објављују своја научна истраживања. Први наставници су желели да свој рад у корист православне богословске науке, вере и Цркве, развијају и изван Факултета, тако што ће објављивати научне радове у једном научном богословском часопису. Уредник каже да је значајно да су наставнике Факултета подстицале личности изван Факултета, али да је започети тако озбиљан посао било веома тешко због тога што је требало обезбедити довољан број способних сарадника и материјална средства за издавање и одржавање часописа.⁸

Први уредник, у уводној речи, велику захвалност упућује патријарху Српском Димитрију на топлој подршци, али и на материјалној помоћи. Наиме, на иницијативу патријарха Димитрија Павловића, који је тестаментом део прихода од свог иметка одредио за издржавање часописа, покренут је научни часопис у коме ће бити објављивани научни радови професора Богословског, али и других факултета. Савет Факултета је о овоме информисан на седници од 8. маја 1924. године, а већ за шест дана Савет

⁶ Cf. Ђ. Слијепчевић *Историја Српске Православне Цркве, њена књижа, за време Другој светској рата и после њега*, БИГЗ, Београд, 1991, 16–17.

⁷ „Наша прва реч“, уводно слово уредништва, *Богословље* I, 1, 1926, 1.

⁸ *Ист.*

доноси одлуку да будући часопис носи назив *Вера и наука — часопис Православної богословскої факультета за богословску науку и црквени живот*.⁹ Патријарх Димитрије је у октобру 1925. године упутио *иријателско писмо у коме обавештава Факултет да даје суму од 50.000 динара за покрећење научно-богословског листа*,¹⁰ а у сврхе стимулације научно-истраживачког рада покренут је и часопис. Декан је на седници од 14. децембра 1925. године предложио да се име овог листа дефинитивно утврди и том приликом је предложио да се часопис назове „Богословље“,¹¹ орган Православног богословског факултета, што је и усвојено.¹² На истој седници је декан предложио да се изабере власник часописа у име целог колегијума. Тада је за власника листа једногласно изабран г. Стеван Димитријевић, као најстарији члан колегијума,¹³ да би 1936. године уредник Димитрије Стефановић предложио факултетском Савету *да семести њ. Св. Димитријевића изабере њ. др Драгићин Анастасијевић за власника часописа Богословље у име Богословског факултета*.¹⁴ Дакле, власници листа у првом периоду редовног издавања (1926–1940) били су декан Стеван Димитријевић и Драгутин Анастасијевић.

Прва свеска часописа *Богословље* објављена је почетком 1926. године под уредништвом проф. Димитрија Стефановића. У периоду његовог старања за редовно издавање часописа, од 1926. до 1940. године, објављено је 60 свезака.

1.2. *Први уредник.* — Др Димитрије Стефановић је рођен 31. јула 1882. године у Пашићеву, у Бачкој. Завршио је Српску православну велику гимназију у Новом Саду, Богословију у Сремским Карловцима, а Богословски факултет у Черновцима, са степеном доктора богословља. Професорску каријеру започео је као предавач Светог Писма Новог Завета у старој Карловачкој богословији. За редовног професора Богословског факулте-

⁹ В. Милићевић, „Часопис *Богословље* — осамдесет година, Тематски преглед радова (1926–2005) по дисциплинама“, *Богословље* LXV, 1 (2006), 225.

¹⁰ Записник са седнице факултетског Савета од 19. октобра 1925. Cf. Књига I — *Записник 1920–1930*, тачка 24, 240. У решењу ове тачке пише да се понуда треба примити и да се лист покреће ове јесени.

¹¹ О часопису *Богословље* писано је три пута и то о јубиларним годинама: др Чедомир Драшковић, „Четрдесет година Богословског факултета у Београду“ (*Богословље*, 1961), са библиографијом часописа коју је за ту прилику приредио Љубомир Никић; др Благота Гардашевић, „Богословље: Орган Богословског факултета у Београду: шездесет година издавања и библиографија“ (*Богословље*, 1986); Вукашин Милићевић, „Часопис *Богословље* — осамдесет година. Тематски преглед радова (1926–2005) по дисциплинама“ (*Богословље*, 2006).

¹² Записник са седнице факултетског Савета од 14. децембра 1925. Cf. Књига I — *Записник 1920–1930*, тачка 42, 246–247.

¹³ Записник са седнице факултетског Савета од 14. децембра 1925. Cf. Књига I — *Записник 1920–1930*, тачка 43, 247.

¹⁴ Записник са седнице факултетског Савета од 5. јуна 1936. Cf. Књига II — *Записник 1920–1930*, тачка 84, 271.

та Загребачког универзитета изабран је 1920. године, а две године касније изабран је за редовног професора Богословског факултета Универзитета у Београду.¹⁵ У неколико мандата био је и на месту декана Богословског факултета.¹⁶ Носилац је ордена Светог Саве III степена од 27. јануара 1923. године, који је добио на предлог Министарства просвете; и ордена Белог орла V степена, који је добио 27. јануара 1924. године на предлог Министарства вера.¹⁷ Говорио је мађарски и немачки језик, а служио се руским, француским, грчким и латинским језиком.

Епископ бачки др Иринеј (Буловић), који је писао о овом знаменитом српском библисти у *Богословљу* за 1980. годину, и поред штурог материјала и мало документације о животу проф. Стефановића, анализирајући његов извештај са *Конфереса Pro studiis orintalibus* у Љубљани (12–16. јула 1925. године), истиче да је његов став о православном одговору на римске унионистичке и екуменске иницијативе и данас актуелан: да је потребно да сви православни заједнички раде на сређивању црквених прилика у Српској Православној Цркви, за коју каже да у њој има дубоке побожности, снаге и способности; и где би још требало да се ради систематски како би се показало духовно благо, које има Православна Црква и висока вера у српском народу; те да јединство Цркава желе и православни богослови и Православна Црква, али се на путу тог сједињења налазе још многе сметње.¹⁸

Веома значајно сведочанство о његовом самопрегорном раду на пољу библистике јесте и тачка 41. из записника са седнице факултетског Савета, где пише да Декан саопштава о акту Његовог Преосвештенства епископа Охридског г. Николаја који је упутио Светом Архиепископском Синоду, а *иоводом љревода Свећној Писма Новој Завести и љојравке љтекстѝа Вуковој љревода љо Војиславу М. Пејировићу и Фредерику Кинѝсиѝону (љревод Свећној Еванђеља љо Јовану)*. Свети Синод актом Синдр. 2302/зап. 1355/1928, поводом поменутог акта упутио је Факултету један примерак превода Светог Еванђеља по Јовану *с ѝим да колеѝијум факултѝетѝски љоднесе своје миѝљење и конкретѝан љредлоѝ љо овој сѝвари*.¹⁹ Одлука и одговор факултетског Савета била је да *љроф. Новој Завести ѝ. др Димитрије Сѝефановић има већ сѝремљен љревод четѝворојеванђељија са ѝрчкој ориѝинала и да се двадесетѝ*

¹⁵ Потврђен као редовни професор Краљевским указом 5. јануара 1922. године. Cf. јеромонах Иринеј, „Др Димитрије Стефановић (1882–1945)“, *Богословље*, год. XXV (XXXIX), бр. 1–2, Београд 1980, 165. Одлука Деканата Источно-православног богословског факултета бр. 40 у Загреду, од 6. фебруара 1922. године. Досије др Димитрија Стефановића, Богословски факултет у Београду, 15.

¹⁶ Cf. *Гласник Српске Православне Цркве*, год. XXVI, бр. 8, Београд, 1945, 76.

¹⁷ *Службенички лист ѝ др Димитрија Сѝефановића*, Богословски факултет у Београду, 2.

¹⁸ Cf. јеромонах Иринеј, *нав. дело*, 166.

¹⁹ Записник са седнице факултетског Савета од 22. децембра 1928. Cf. Књига I — *Зайи-сник 1920–1930*, тачка 41, 329.

*јодина дави јроучавањем, јревођењем и јшумачењем Новои Завејша, тје да јпревод і. Сїефановића јодносе Свейом Архијерејском Синоду на размајрање и одлуку.*²⁰

1.3. *Делà јрвої уредника.* — Свој научно-истраживачки рад на пољу уво-да у Нови Завет проф. Стефановић је систематизовао у неколико студија, које је почео да објављује 1904. године у часопису *Боїословски јласник*. Као професор Светог Писма Новог Завета објавио је неколико важних и ко-рисних студија, а посебно треба истакнути оне које су објављене у часо-пису *Боїословље* (1926–1940): „Личност Исуса Христа“, „Речи Исуса Христа и њихова судбина“, „Исус Христос као учитељ“, „Како је гласила анђелска химна о рођењу Исуса Христа?“, „Исус Христос и Његови најближи“, „Исус Христос и Јован Крститељ“, „Синоптичка и четврто Јеванђеље“, „Адре-сати посланице Ефесцима“, „Исус Христос и социјално питање“, „Зашто је Исус Христос морао страдати?“, „Исус Христос пред јеврејским и рим-ским трибуналима“. Поред студија проф. Стефановић је објавио и преводе новозаветних списа: *Четїири Јеванђелија, Дела айосїолска, Свейо Писмо Новои Завејша*,²¹ али и преводе с тумачењима: *Пасїирске јосланице Свейої Айосїола Павла, Тумачење недељних и јразничних јеванђелија, Посланица Галаїиима Свейої Айосїола Павла, Свейо Јеванђеље јо Матїеју, Свейої Айосїола Павла две јосланице Солуњанима, Живої и рад Свейої айосїо-ла Павла са јшумачењима њејових јосланица Галаїиима, Тимойїју, Тиїу и Филимону, Айосїол Павле о Цркви Христїовој* (Ефес. 2, 11–22). Поред об-јављених радова из области библистике, апологетике и догматике, проф. Стефановић је објавио четири проповеди и велики број приказа књига, које су углавном писане на немачком језику и о којима ће касније бити речи; затим белешки, осврта и две драме.²²

2.1. *Уређивачка јолиїтика др Димитрија Сїефановића — јокушај рекон-сїрукије.* — Уређивање часописа *Боїословље* поверено је др Димитрију Стефановићу од самих припреме за објављивање првог броја 1926. године. Он је за тај број написао уводно слово — „Наша прва реч“ — где је истакао да је часопис намењен српској читалачкој публици, у првом реду српском свештенству, које види као главног конзумента, и обећава да ће наставни-ци Богословског факултета чинити све да удовоље потребама свештенства и да, на тај начин, подстакну свештенство да пише и да покаже колико им је стало до православне богословске науке. Као научни богословски часо-пис *Боїословље* ће према речима уредника бити конципирано тако да у сва-кој од свезака постоје чланци богословске, али и философске и историјске

²⁰ *Исїо*, 330.

²¹ Cf. В. Чајкановић, „Јеванђеље по Матеју, превео Димитрије Стефановић“, *Боїословље*, год. IV, бр. 4, Београд 1929, 327–330.

²² Cf. јеромонах Иринеј, *нав. дело*, 168–170.

садржине; затим прикази и оцене у првом реду богословских научних дела и часописа; и, на крају, попис најновије богословске литературе.²³

Листајући све бројеве од 1926. до 1940. године, из самог садржаја прве, али и следећих свезака часописа Православног богословског факултета у Београду, као и из уводног слова уредништва у првом броју *Богословља*, запажа се да се предвиђеног троделног система уређивања др Стефановић држао свих четрнаест година колико је био на челу уредништва. Уређивачка политика је била конзистентна и сви бројеви су, од првог до последњег, имали исту структуру, која је овако изгледала: I) чланци и расправе; II) оцене и прикази; и III) најновија богословска литература, која је у неколико случајева изостала. Чланци и расправе које су објављене у *Богословљу* углавном су из области библистике, догматике и историје, а пишу их професори Православног богословског факултета и осталих факултета Универзитета у Београду, али и црквени великодостојници.

2.2. У оквиру **библистике**, др Димитрије Стефановић објављује дванаест већ набројаних студија и прилога; др Душан Глумац објављује неколико обимних студија, које је поделио у неколико наставака, које је један за другим објавио у часопису *Богословље*: „Брак и социјални положај жена код Јевреја“ (девет наставака), „Пасха“ (три наставка), „О Талмуду“ (три наставка), „Дали је Христова последња вечера била пасхална“ (три наставка). Из области **ојшће и националне историје** др Александар Доброклонски пише студију о структури Васељенског сабора, коју објављује у два наставка; В. Фрадински објављује истраживање о односу Цркве и државе; Владимир Мошин издаје Питање о првом крштењу Руса у два наставка; а пошто је оријентација времена који обрађујемо била истраживање питања из националне историје, у часопису *Богословље* објављено је низ значајних студија које до дан-данас важе за релевантне за теме о којима су писане: Драгутин Анастасијевић „Првобитни постанак имена и манастира Хиландара“, у два наставка; Радослав Грујић „Епархијска властелинства у средњовековној Србији“, у два наставка; Ђока Слијепчевић „Пајсије, архиепископ пећски и патријарх као јерарх и књижевни радник“, у два наставка; Рајко Веселиновић „Како је постала Српска карловачка архиепископија и митрополија“, у два наставка; Љуба Влачић, који је писао на основу истраживања у архиву далматинског намесништва, а према до тада необјављеним документима, „Петар Петровић II Његош“, у четири наставка; Ђорђе Сп. Радојичић „Зашто је Студеница посвећена Богородици Благодетелници“, у два наставка; а треба нагласити и чињеницу да је др Димитрије Стефановић као уредник свеску 2–3 часописа за годину 1935. посветио годишњици престављења Светог Саве, тако да је објавио девет студија које говоре о животу и раду првог српског архиепископа. Из области **психолошких** истраживања др Викентије Фрадински објављује своју

²³ „Наша прва реч“, уводно слово уредништва, *Богословље* 1, Београд 1926, 1.

докторску дисертацију *Животи, књижевни рад и морално аскејско учење Св. Нила Синајског*, у 11 наставака; Серафима Палајде „Свети Јован Дамаскин као догматичар“ у пет наставака у којима је потписан као Синђел Серафим; Григорије Константиновић²⁴ објављује студију о Оригену у четири наставка; др Драгомир Марић издаје студију *Христологија Св. Аџанасија Великог* у четири наставка; Марко Микијеља објављује неколико студија о апостолским оцима и апологетима; а др Душан Јакшић издаје студију *Св. Фојије, његово цариградско учење о личном својству Светог Духа. Из сисите-мајске теологије* др Јустин Поповић објављује два предавања *О суштини православне аксиологије и кристериологије и Васкрсење Богочовека Христа*; из упоредног богословља др Иринеј Ђорђевић пише о англиканизму, цвинглијаству и калвинизму; Феодор Рајевски објављује *Символичне књиге Енџелске епископалне Цркве са православном догматском преданијем*, у дванаест наставака што представља најдужу студију издату у часопису „Богословље“; Владимир Мошин *Јоахимизам и источна теологија* у три наставка; др Душан Јакшић објављује две студије о римским догматима: *Римски догматски термин „ex opere operato“ и његово право значење* и *Учење о „неизгладљивом карактеру“ (character indelebilis) Тајни: Криштења, Миројомазана и Свећенства* у два наставка. Из *еџике* др Симеон Станковић издаје три студије. Из *ајологије* др Теодор Титов издаје обимно истраживање на тему *Догматика и наука* у шест наставака; др Радивој Јосић *Борба његов и за јеванђељског Исуса Христа*; а из тангентне области *историје религије* објављене су студије др Радивоја Јосића *Месијанска идеја код културних народа пре Христа*; и Николе Акајомова *Учење Корана о Исусу Христу*. Из *лиџурџике* најактивнији је био др Лазар Мирковић, који је објавио четири студије, а Влајко Влаховић је штампао *Лиџурџички материјал у сџарим српским биографијама XIII века*, у четири наставка; Риста Ј. Драгићевић пише о израчунавању датума Пасхе; јеромонах Јован Максимовић објављује студију на тему *Редовно и џразнично зачало*; а Филарет Гранић објављује *Било и клејало у еџипатским и џалесџинским манастирима сџаре Цркве*. Из *канонског џправа* др Филарет Гранић штампа студију *Правни џоложај и орџанизација џрчких манастира џо Јусџинијановом џправу* у два наставка, затим у три наставка објављује *Прилоџе џравног истџорије манастира у џрчким обласџима џозноримског царсџтва у IV-VI веку*, и студије о сазивању Васељенског сабора и о узимању монаха у клир у старој Цркви. О брачним правилима пишу Светислав Брэдваровић и Сергије Тројицки. Из области *џасџирског доџословља* др Дамаскин Ёрданич-

²⁴ О животу Григорија Н. Константиновића је писао др Владислав Пузовић, а посебно треба истаћи да је Константиновић написао уџбенике за предмете *Догматика* и *Упоредно доџословље*. Књига „Догматски систем Оригенов“ у рукопису, на 280 страница, наводи се у конкурсној документацији са којом је конкурисао за избор у звање хонорарног наставника на Православном богословском факултету. Cf. Пузовић, В, „Протојереј Григорије Н. Константиновић“, *Богословље* LXV, 1 (2006), 221–222.

ки објављује Мисли Св. Јована Кронштјатској о свешћенству у два наставка и студију из историје црквеног беседништва. Из *католическе и педагошке* је највише радова објавио др Јордан Илић: *Савремена основна школа* у три наставка, и *Балканске Цркве као прве национално-васкрснуће организације Јужних Словена*, а по једно истраживање пишу Александар Живановић, Владимир Дакић и Василије Зјенковски. Из области *филозофије и психологије* пише само др Борислав Лоренц. *Филозофским темама* се баве Димитрије Ђуровић, Петар Ђорђевић и Јанко Лукић, а на *економијске теме* три студије је објавио др Веселин Чајкановић.

2.3. Оцене и прикази књига углавном прате интересовања писања чланака и расправа, а у писању приказа се посебно истичу: др Теодор Титов (*Christliche Dogmatik von Reinhold Seeberg*; *Гречески раскол*; *Исус Христос — новозавештен првосвештеник и крстоносци*; *О начелах*; *Положење и уредба на нововишће православни цркви*; *Evêques Russes en Exil. Douze ans D'Épreuves*; *Поводом енциклике папе Пија XI о сабору Ефеском*; *Legaturi culturalebisericești dintre români și ruși în secolul XV-XX*; *Жизн Исуса Христа в окупуном освешћени*; *Нравственост учение на Исуса Христа*; *La Confession Orthodoxe de Pierre Mogila, métropolit de Kiev (1633–1646), approuvée par les patriarches grecs, au XVIII siècle*; *Theologia dogmatica christianorum orientalium ab ecclesia catholica dissidentium*; *Saint Vladimir et conversion de la Russie*; *Современи социјални задаци на Београдској православној цркви*; *Doctrina theologiae orientis separati de revelatione, fide, dogmate*; *Opt documente moldovenesti dinainte de Stefan cel Mare*; *Mărturii Rominesti di Bulgaria si Grecia (1468–1866)*; *Живот и учење Светог Јована Златоустиг*), проф. др Александар Доброклонски (*Историја хришћанске књижевности. Апостолиски мужеве књига прва*; *Први вселенски Никејски сабор и његово црквено-историјско значење*; *Православна Мсл. Труд Православна Богословска Институту в Париж*), др Душан Глумац (*Biblische Archäologie*; *Hebräische Archäologie*; *Povijest staroga Orijenta*; *Der Talmud, seine Entstehung*; *Мухамед и Коран. Културна историја Ислама. Први део*; *Мојсије*; и у броју из године VIII (1933) у свесци 2: *Одговор Г. Д-ру Ј. Одершом*), др Иринеј Ђорђевић (*Religion since the Reformation*; *De Relationibus Slavorum Meridionalium cum Sancta Romana Sede Apostolica saeculis XVII et XVIII*, vol. 1), др Радивој Јосић (*Krapinski covjek i njegovi savremenici. Najnovija otkriva o vjeri pravovjeka*; *Мисао и акција*; *Historijski razvoj porodice*; *Неки историјски цртежи и најстарија балканска исмена*; *Има ли живота после смрти?*; *Religion und Naturwissenschaft*; *Religija i život*; и у години III (1928), у свесци 4, *реакција на одговор Михајла Поповића*), Симеон Станковић (*Lehrbuch der Moralthologie*; *Katholische Moralthologie*; *Der Sittlichkeitsbegriff in der antiken Ethik*; *Београдскијанство и етика*; *Sudbina zene — Kriza seksualne etike*; *Хришћанска етика*; *Der Dekalog*; *Die Nächstenliebe nach der Lehre der Heiligen Schrift*; *Ethik und Buddhismus*), Душан Јакшић (*Moderni konvertiti*; *Die Union mit den Ostkirchen*), Борислав

Лоренц (*Хришћанска религија и њесимизам; Осе нас. Predavanje d-r Rudolfa Steinera; Pjesme Vladimira Nazora; Душевни животи; Темељи философије; Са VIII интјернационалној конгреса за филозофију; Филозофија и религија*), Драгутин Анастасијевић (*Сјиси Св. Саве; Грчке њовеље срјских владара*), Веселин Чајкановић (*Јеванђелије њо Мајтеју. Превео Димитрије Стјефановић; Свети Сава у народном веровању и ѡредању; Зборник за етјногرافیју и фолклор Јужне Србије и суседних области; Неколико ѡишана из античке ѡрошлости*), архимандрит др Јустин (Поповић) (*Проблем сјасења ѡо учењу св. Василија Великог; Психологија и философија религије*), уредник др Димитрије Стефановић (*Свети јеванђеље ѡо Јовану. Превели Војислав М. Пејровић и Frederick W. Kingston; Evandjelje po Jovanu, preveo Dr. Lujo Bakotic; Einleitung in das Neue Testament; Jesus von Nazareth; Einführung in das Neue Testament; Das Leben Jesu im Lande und Volke Israel; Der Sinn der Bergpredigt; Jesu von Nazareth (Ein Christusbuch); Grundriss der Einleitung in das Neue Testament*), Ђорђе Сп. Радојичић (*Ејиској Марко, њејознајти диограф XIV века; Аудиодиографија и диблиографија Димитрија Руварица; Повеља краља Душана о манастиру Светиој Николе у Врању*), Душан Стојановић (*Омилије Ејиској охридској Николаја на недељна и ѡразнична јеванђеља. Први и друти гео*) и Ђорђе С. Радојичић (*Образи на видински кнз Михаила Шишмана и на семесѡвојо му; и диблиографске белешке*).

Пажњу посебно скрећемо на полемике које је уредник др Димитрије Стефановић објавио у часопису “Богословље.” На тај начин уредник је унапређивао академску расправу, која никада није излазила из академских оквира. На овом месту помињемо: свеску 4 за годину 1928. у којој је објављен одговор Михајла Поповића на оцену његовог превода “Проблеми живота” коју је објавио Радивој Јосић, а затим је публикована реакција Р. Јосића на одговор М. Поповића; свеску 4 за годину 1930. у којој је објављен одговор протопрезвитера Александра Живановића д-р. Јордану Илићу на његову оцену Катихеза за I и II разред основних школа и одговор др Илића; свеска 4 за годину 1931. у којој је Др Симеон Станковић одговорио г. др Чеди Марјановићу; свеска 2, за годину 1937. где је уредник објавио и расправу између др Атанасија М. Поповића, доцента Богословског факултета Универзитета у Београду и Владана Максимовића, професора Универзитета у пензији, који је написао књигу “Венац живота, систем моралне философије”.

2.4. Некролог, као чланак објављен у часопису “Богословље” поводом упокојења неке значајне личности, иако није научни допринос часопису, јесте историјски релевантан податак, те наводимо некролог Фјодору Ивановићу Успенском (аутора Драгутина Н. Анастасијевића, свеска 1, 1929), затим два некролога др Александру Павловићу Доброклонском (свеска 3–4, 1937; и свеска 1, 1938), некролог Архиепископу Атине и целе Јеладе Господину Хризостому, који је написао Ђорђе Цацис (свеска 3–4, 1938), и, у форми вести, посебно истицање упокојења блаженопочившег Патријарха Димитрија, ве-

ликог добротвора Богословског факултета и часописа “Богословље” у свесци 3, 1930. године. На истом месту наведена је промена на патријарашком трону у Српској Православној Цркви, те је *наставнички збор Православне богословској факултету у Београду овим индексом у “Богословљу” изоздравио долазак Патријарха Варнаве*.²⁵ Уредништво је објавило, такође у форми вести, и да се упокојио Патријарх Варнава и том приликом је наглашено да је он *имао рад у Богословијама и на Православном богословском факултету*.²⁶

2.5. Дакле, из претходног се закључује — као што то Вукашин Милићевић, после опсежног истраживања, систематизује²⁷ — да су студије биле распоређене по областима. На овом месту ипак богословске дисциплине другачије распоређујемо у односу на Милићевићеву систематизацију, и то: **Библска историја** (Стари и Нови Завет са библјском историјом и археологијом); **Општа историја Цркве са историјом Српске Православне Цркве; Патријологија; Систематска теологија** (догматика, упоредно богословље, етика); **Апологија** (историја религије); **Литургија** (еортологија, црквена музика и уметност); **Канонско право; Пасторско богословље** (катихетика и омилитика); **Философија** (философија религије); **Психологија; Филологија и Етнологија**.

Часопис излази у четири свеске годишње све до десете године (1935) када су објављене три свеске. Од 1937. па све до 1940. године, када је редовно објављивање часописа прекинуто, излазе по три свеске годишње.

3.1. *Материјално стање часописа до 1940. године* — Часопис „Богословље“ је имао претплатнике из редова клира, али су читаоци студија били сигурно и студенти и професори са Универзитета, јер се налазио у фонду Универзитетске библиотеке.²⁸

Часопис је, од самог почетка, штампан из посебног фонда, чији је иницијатор био Патријарх Димитрије,²⁹ да би се у наредним годинама

²⁵ “Промена на патријарашком престолу Српске Православне Цркве,” уводно слово уредништва, *Богословље*, година V, свеска 3, Београд 1930, 168.

²⁶ Уводно слово уредништва, *Богословље*, година XII, свеска 3–4, Београд 1937, 168.

²⁷ Милићевић, В. *нав. дело*, 226–231.

²⁸ На седници факултетског Савета од 31. децембра 1934. године, прочитан је акт Ректората бр. 11309/34 да сви факултети доставе своје часописе Универзитетској библиотеци као и штампане примерке књига који су помоћу фонда Л. Теловића издани. Cf. Књига II — *Записник 1930–1937*, чл. 21, 212.

²⁹ На седници Св. Архијерејског Синода у маја 1925. године, расправљано је о потреби за оснивањем научно-богословског часописа који би уређивао професорски савет Богословског факултета у Београду. Патријарх Димитрије је био вољан да се овај часопис што пре покрене и ставио је факултету за ову сврху помоћ од 25.000 динара. Пошто сем те суме часопис није имао друга средства, професорски савет факултета је известио Св. Архијерејски Синод да се, имајући у виду да би ово био научни часопис, који би имао мало читалаца и претплатника, не сме упуштати у његово покретање без средстава бар за годину дана. Зато је Св. Синод замолио Велики Управни савет за помоћ од 10.000–20.000 динара годишње, а архијереје да препоруче часопис имућнијим црквама и манастирима и пошаљу списак претплатника. Да би часопис био покренут, патријарх је повећао своју помоћ на 50.000 ди-

часопис финансирао из средстава других фондова. У записнику са седнице факултетског Савета од 22. децембра 1928. године, тачка 42. наведено је да је *Декан известио присућине како је Задужбинско одељење Министарства просвете доставило Факултету акци Збр. 3850/1928, са извештајем да је часопису „Богословље“ из прихода задужбине почившеј Епископа Корнелија Живановића³⁰ одређена помоћ од 7.000 динара,³¹ а затим — и мало касније — из задужбине почившеј Луке Ђеловића³² још*

нара. Патријарх Димитрије је својим тестаментом из 1926. године и каснијим допунама, своју имовину завештао, између осталог, и Универзитету у Београду. Cf. Александар Д. Средојевић, *Патријарх српски Димитрије Павловић (1920–1930)*, докторска дисертација, 601. <https://fedorabg.bg.ac.rs/fedora/get/o:9478/bdef:Content/get>, посећено 12. августа 2016.

³⁰ Корнелије Живановић је деведесет и трећи добротвор на списку који је саставила Мира Софронијевић. Cf. Мира Софронијевић, *Даривали су своје ојечесству*, Библиотека града Београда и DBR International publishing, Београд, 1995.

³¹ Записник са седнице факултетског Савета од 22. децембра 1928. Cf. Књига I — *Записник 1920–1930*, тачка 42, 330.

³² Лука Ђеловић је рођен 31. октобра 1854. године, у селу Придворици код Требиња. Родитељи га врло рано шаљу у Босну да служи у трговини. У години 1882. Лука већ као угледан трговац учествује у оснивању Београдске задруге. Указом Н. В. Краља Петра I Лука Ђеловић је постављен, 7. фебруара 1912. године, за члана Задужбинског савета при Министарству просвете. Члан тог савета остаје све до смрти. У тешким ратним условима Народна банка Србије се евакуише за Крушевац. Лука Ђеловић прелази, такође, у Крушевац као дежурни члан Управног одбора, затим током даље евакуације 1915. године у Солун а потом морем у Марсеј. На целом том путу пратио је трезор Народне банке са Ђорђем Вајфертом и Марком Стојановићем, који су и сами били добротвори Београдског универзитета, као и са другим члановима Управног одбора. У Марсеју су све вредности и драгоцености Народне банке Србије смештене у трезор Француске банке у који Лука Ђеловић смешта и имовину Београдске задруге коју је такође носио са собом и на тај начин сачувао. У Марсеју остаје до краја рата. У тим тешким временима чува интерес Народне банке Србије и помаже велики број наших избеглица. Трезор Народне банке Србије и имовина Београдске задруге враћа се у Београд, у пратњи Луке Ђеловића и других чланова Управног одбора, фебруара 1919. године. Српска великошколска омладина у то време била је не само "узданица народа" него и врло утицајан и незаобилазан фактор који учествује у политичком и националном животу. У Четничком покрету Лука Ђеловић долази у још тешњи контакт са великошколцима, а од 1905. године и са студентима Београдског универзитета. Чврсто је веровао да је наука основа нашег будућег живота. Зато већ 1911. у свом првом тестаменту оставља сву своју имовину Београдском универзитету. Ово завештање је тада износило преко 50 милиона динара. О Светом Сави 1927. године Лука Ђеловић оснива "Фонд Луке Ђеловића — Требињца" у корист Академског певачког друштва "Обилић". Лука Ђеловић је највећи добротвор Београдског универзитета. После његове смрти, 15. августа 1929. пронађен је Тестамент из 1911. као и Основно писмо о оснивању Задужбине Луке Ђеловића — Требињца од 23. децембра 1925. године. У Основном писму Лука Ђеловић захваљује "Богу и свим добрим пријатељима који му помогоше да стекне своје имање у Србији која га је примила за свог грађанина, уверен да наука и привредни рад уз неговање младог нараштаја најбоље обезбеђују културну и политичку будућност народа". Према жељи оставиоца, овом задужбином ће руководити Одбор састављен од ректора, који је уједно и председник Одбора, проректора, декана и продекана свих факултета Београдског универзитета. Сав приход од имања управник Задужбине је сваког месеца предавао управи Београдског универзитета. Тај приход је 1930. месечно износио просечно око 260.000 ондашњих динара, што је у време тешке економске кризе била и те како значајна свота за Универзитет, уколико се има у виду да је тада плата редовног професора, министра или генерала износила око 5.000 динара. Cf. Мира Софронијевић, *нав. дело*, поглавље 16 *Највећи добротвор београдског универзитета: Лука Ђеловић — Требињца*.

5.000 динара.³³ Три године касније, у чл. 38 записника са седнице факултетског Савета од 25. новембра 1931. године, пише да је Декан примио из Среског суда за град Београд обвезнице ратне штете у износу — хиљаду комада³⁴ које је завештао Богословском факултету блаженопочивши Патријарх Димитрије, а да су те обвезнице дејоноване у блајни Београдској универзитету као Фонд Патријарха Димитрија за издавање часописа „Богословље.“³⁵ Уредник је на крају сваке године подносио извештај о финансијском стању часописа, са посебним освртом на број претплатника, који је на пример у 1933. години почео да ојада иако је у каси било јада јошвине 79.622 динара, која се налазила код Свешћеничке задруге А.Д. на јрилоду. После прочитаног извештаја Декан г. Димитријевић је мишљења да би требало одредити извесан хонорар сарадницима часописа, а евенуално мојао би се изабрати редакциони одбор за часопис, како би се часопис још боље развио.³⁶ Чланови Савета предлажу да се на једној од наредних седница донесе одлука о хонорару и редакционом одбору. Године 1936. уредник је умолио факултетски Савет да се пошаље молба фонду Луке Ђеловића да часопису „Богословље“ додели извесну новчану помоћ.³⁷ На седници факултетског Савета Декан извештава да се на молбу Деканата др. 61/37 Сенати Универзитета на седници одржаној 24. фебруара 1937. године доноси одлуку да се сума од 50.000 динара коју је блаженопочивши Патријарх Димитрије оставио за покрепање часописа за православне богословске науке има садржаји као саставни део фонда јатр. Димитрија за издавање часописа „Богословље.“³⁸ Колики је реални допринос блаженопочившег Патријарха Димитрија за несметано објављивање и егзистенцију часописа „Богословље“ говори и детаљ из записника са седнице факултетског Савета од 17. јануара 1938. године када Декан саопштава акти Министарства просвете др. 45934 од 8. децембра 1937. године којим се одобрава сто комада обвезница Патријарха Димитрија у номиналној вредности од 1.000.000 динара³⁹ како би се Богословском факултету увећао његов ранији фонд од 50.000 динара за уређење стручној богословској часо-

³³ Записник са седнице факултетског Савета од 22. децембра 1928. Cf. Књига I — Записник 1920–1930, 358.

³⁴ У записнику од 16. јануара 1932. у чл. 44 пише да је хиљаду конвертибилних обвезница номинални износ од 1.000.000 динара. Cf. Књига II — Записник 1930–1937, 65.

³⁵ Cf. Књига II — Записник 1930–1937, 61.

³⁶ Cf. Књига II — Записник 1930–1937, чл. 36, 211.

³⁷ Записник са седнице факултетског Савета од 5. јуна 1936. Cf. Књига II — Записник 1920–1930, тачка 85, 271.

³⁸ Записник са седнице факултетског Савета од 23. марта 1937. Cf. Књига III — Записник 1937–1944, тачка 47.

³⁹ Како би било јасно колико је материјалних средстава било потребно за годишње трошкове часописа наводимо извештај са седнице факултетског Савета од 17. јануара 1938, где јасно пише да је према извештају администратора Фрадинског расход за штампање четири броја „Богословља“ 25.826 динара. Cf. Књига III — Записник 1937–1944, тачка 46.

йиса...⁴⁰ Од 1939. године уз редовни годишњи извештај, уредник Димитрије Стефановић подноси и извештај о стању фонда Патријарха Димитрија.

Године 1940. чланови факултетског Савета — како би се унапредио часопис — одлучују да наставници извештавају уредништво о новим књигама ради регистравања у часопису, затим да се затражи помоћ за часопис од чланова Светог Архијерејског Синода, те да се умоли Патријарх да часопис препоручи подручном клиру и да се позову свештеници да измире своја дуговања.⁴¹ Свети Архијерејски Синод је — после молбе — обавестио факултетски Савет да треба помоћи у раду часописа, а Савет решава да г. Декан и уредник Димитрије Стефановић посредује код чланова Светог Архијерејског Синода да се да помоћ часопису.⁴² Исте године, из Фонда Луке Ђеловића додељено је Богословском факултету 40.000 динара, а часопису „Богословље“ 4.000 динара.⁴³ Месец дана пред почетак немачке окупације, Декан саопштава Савету да је преглед рачуна часописа „Богословље“ и стања фонда Патријарха Димитрија извршио редовни професор Драгутин Анастасијевић.⁴⁴

Закључак — Први уредник часописа „Богословље“ др Димитрије Стефановић (1926–1940) утрo је пут ваљане уређивачке политике првог научног богословског часописа у Србији, односно у Српској Православној Цркви, коју су наставили његови наследници на месту уредника све до данас. Његово учествовање у развоју часописа је немерљиво и са аспекта публиковања својих научних радова, и са аспекта обезбеђивања материјалних средстава за несметано и редовно штампање часописа. На овом месту, јавности је дат на евалуацију покушај реконструкције уређивачке политике у периоду од 1926. до 1940. године: I) оригинални чланци и расправе, без превода; II) оцене и прикази актуелних књига са немачког, енглеског, грчког, руског и бугарског говорног подручја; и III) најновија богословска литература. Чланци и расправе које су објављене у „Богословљу“ углавном су из области библистике, догматике и историје, а пишу их професори Православног богословског факултета и осталих факултета Универзитета у Београду, али и црквени великодостојници. Уређивачки и научни рад др Димитрија Стефановића је био инспирација за наставак објављивања оригиналних научно-истраживачких радова професора Богословског факултета све до данас.

⁴⁰ Записник са седнице факултетског Савета од 17. јануара 1938. Cf. Књига III — *Записник 1937–1944*, тачка 33.

⁴¹ Записник са седнице факултетског Савета од 12. марта 1940. Cf. Књига III — *Записник 1937–1944*, тачка 49.

⁴² Записник са седнице факултетског Савета од 16. маја 1940. Cf. Књига III — *Записник 1937–1944*, тачка 60.

⁴³ Петровић, Ф. М., „Фондови завештања Православног богословског факултета у Београду 1920–1941”, *Богословље* LXV, 1 (2006), 218.

⁴⁴ Записник са седнице факултетског Савета од 3. марта 1941. Cf. Књига III — *Записник 1937–1944*, тачка 44.

Библиографија

Извори

- Досије др Димитрија Стефановића, Богословски факултет у Београду.
Службенички листи др Димитрија Стефановића, Богословски факултет у Београду.
Књига I — *Зайисник 1920–1930*.
Књига II — *Зайисник 1930–1937*.
Књига III — *Зайисник 1937–1944*.

Студије

- Гардашевић, др Благота „Богословље: Орган Богословског факултета у Београду: шездесет година излажења и библиографија“, *Богословље*, Београд 1986.
- Драшковић, др Чедомир „Четрдесет година Богословског факултета у Београду“, *Богословље*, Београд 1961, са библиографијом часописа коју је за ту прилику приредио Љубомир Никић.
- Јеромонах Иринеј, „Др Димитрије Стефановић (1882–1945)“, *Богословље*, год. XXV (XXXIX), бр. 1–2, Београд 1980.
- Милићевић, В. „Часопис „Богословље“ — осамдесет година. Тематски преглед радова (1926–2005) по дисциплинама“, *Богословље* LXV, 1 Београд 2006.
- Петровић, Ф. М., „Фондови завештања Православног богословског факултета у Београду 1920–1941“, *Богословље* LXV, 1 Београд 2006.
- Пузовић, В. „Протојереј Григорије Н. Константиновић“, *Богословље* LXV, 1 (2006), 221–222.
- Раковић, А. „Дуг пут до Православног богословског факултета у Београду 1899–1920.“ у *Универзитет и српска теологија, историјски и просветни контексти оснивања Православне богословској факултету*, ур. Богољуб Шијаковић и Александар Раковић, Институт за теолошка истраживања, Православно богословски факултет, Београд 2009.
- Раковић, А. „Кратко постојање Источно-православног богословског факултета у Загребу 1920–1924.“ у *Универзитет и српска теологија, историјски и просветни контексти оснивања Православне богословској факултету*, ур. Богољуб Шијаковић и Александар Раковић, Институт за теолошка истраживања, Православно богословски факултет, Београд 2009.
- Раковић, А. „Почетак рада Православног богословског факултета у Београду“, у *Универзитет и српска теологија, историјски и просветни контексти оснивања Православне богословској факултету*, ур. Богољуб Шијаковић и Александар Раковић, Институт за теолошка истраживања, Православно богословски факултет, Београд 2009.
- Слијепчевић Ђ. *Историја Српске Православне Цркве, према књигама, за време Друге светске рата и после њега*, БИГЗ Београд 1991.

- Софронијевић, М. *Даривали су своје оѿчесѿву*, Библиотека града Београда и DBR International publishing, Београд, 1995.
- Чајкановић, В. „Јеванђеље по Матеју, превео Димитрије Стефановић“, *Богословље*, год. IV, бр. 4, Београд 1929, 327–330.
- Шијаковић, Б. „Универзитет и теологија. Православни богословски факултет у културно-историјском и проблемско-систематском контексту образовања“ у *Универзитет и српска теологија, историјски и просветни контексти оснивања Православне богословске факултете*, ур. Богољуб Шијаковић и Александар Раковић, Институт за теолошка истраживања, Православни богословски факултет, Београд 2009.
- „Наша прва реч“, уводно слово уредништва, *Богословље* 1, Београд 1926, 1.
- „Промена на патријарашком престолу Српске Православне Цркве“, уводно слово уредништва, *Богословље*, година V, свеска 3, Београд 1930, 168.
- Уводно слово уредништва, *Богословље*, година XII, свеска 3–4, Београд 1937, 168.
- Гласник Српске Православне Цркве*, год. XXVI, бр. 8, Београд 1945, 76.
- Александар Д. Средојевић, *Патријарх српски Димитрије Павловић (1920–1930)*, докторска дисертација, ббб. <https://fedorabg.bg.ac.rs/fedora/get/o:9478/bdef:Content/get>, посећено 12. августа 2016.

The beginnings of the scientific journal of the Faculty of Theology in Belgrade “Theology” — the work of professor Dimitrije Stefanović, Th.D. (1926–1940)

Abstract: This article describes the beginning of publishing of the scientific journal of the Faculty of Theology in Belgrade — “Theology” and the work of the first editor professor Dimitrije Stefanović (1926–1940), with particular reference to his scientific work and contributions to the development of the Bible study within the journal “Theology.” The second part of the article was an attempt of the reconstruction of editorial policy in the first decades of publishing of the journal, and also taxonomy of studies at theological, or and other scientific, areas. In that part, there are the references to the views of contemporary theological literature which shown the interest of the professors of Faculty of Theology and other associates of the journal. At the end of the article the material status of the journal was shown until 1940, since the period between the two world wars were the hardest to find funding for trouble-free operation and publication of the journal. This review is a synthesis of earlier works on the theme of the journal “Theology”, with the use of primary historical sources.

Keywords: journal “Theology”, Faculty of Orthodox Theology University of Belgrade, Prof. Dimitrije Stefanović Th.D.

Прилози

42. Декан предлаже да се
мене листа овог факулте-
та рефінансировањем утврди
и предлаже да се зове
„Богословска“ Ордан православ.

43. Декан листа пријатељско
писмо Н. Св. Ташујаха, дру-
же Декана, у коме из-
вештава да даје Факул-
тету суму од 50.000 динара
за покривање трошкова Бого-
словског листа.

Решено да се узму на
поклање захвално писмо Н.
Св. Ташујаха, да се при-
ми новца и да се покри-
је лист до јесени.

ДЕКАН

Богословског Факултета

Др. Радослав

Чланови Савета:

Др. М. Јулијановић
Д. Вукотић

Декан
Др. М. Јулијановић

